

Вогонь легко сплутати зі світлом

Озерний край

Уперше я побачила Віту три роки тому. День розпочався, як інші дні, — з вітання з донькою. Чим старшою вона ставала, тим коротшими видавалися спалахи близькості, якими вона час від часу мене тішила. Я розбудила її перед тим, як піти в душ та одягнутися, але, перш ніж спуститися на кухню, змушена була будити її знову.

Того літа я дотримувалася білої дієти, і різноманіття моїх сніданків обмежувалося тостами, пластівцями або крампетами. У дні, коли їжа не мусила бути сухою, білими могли вважатися яєшня чи омлет. Я не можу сказати, чи яйце сьогодні може вважатися білим, доки не візьму його до рук. Це маленька, втім справжня радість для мене — бути дорослою і мати змогу вирішувати, не пояснюючи причин, чому сьогодні можна вважати яйця білими, а отже — їстівними чи ні. І ніхто мені не скаже, що я виставляю себе на посміховисько. Що я — істеричка, що я намагаюсь привернути увагу і що мене слід ігнорувати, аж доки я не з'їм щось несамовито кольорове.

Час від часу, і лише коли Доллі була поруч, я могла демонстративно з'їсти щось поза затвердженим списком продуктів. «Ти ж можеш їсти нормально, можеш поводитися, як усі ми, без оцієї метушні», — часто говорила мама. Коли вона була жива, я відповідала їй подумки, і зараз, коли вона вже померла, усе ще відповідаю: «За такі поступки, мамо, треба платити, завжди треба платити, і плачу за це я».

Це моє горло й усе тіло горить, коли я ввічливо ковтаю їжу неправильного кольору. Це моя рука свербить, коли, вітаючись, сусід легенько торкається моєї шкіри. Я ношу на собі сліди цих зустрічей, цих болісних сенсорних втручань.

Ця ціна завжди здавалася мені меншою, коли я робила це для доньки. Бо вона — єдине, що я любила більше за свої правила. Уже тоді я боялася того, що існує між нами. Я уявляла собі вгодовану істоту, яка швидко росте і щодень віддаляє нас одну від одної. Чим більше віддалялася Доллі, тим старанніше я намагалася створити ілюзію нормальності. Щоразу, коли могла, я напружено намагалася не показувати їй свою звичну поведінку. Під час білої фази я сміливо додавала до свого раціону білі, та все ж не білі шматочки їжі: почищені й порізані яблука, зелений виноград, копчений лосось чи курку. А у ті періоди, коли вважала їстівними лише рожевий йогурт і фрукти, я робила для нас сирні тарілки з крекерами, щоб ласувати перед телевізором, і потайки здригалася, коли сухі крихти розпростовувалися у горлі, наче чийсь палець.

За рік до того, як з'явилася Віта, у наш садок прибився котик. Як тільки до нього хтось наближався, напружене сіре створіння завмирало й пильно дивилось у далечінь. Кошеня нагадувало маленького політика, ображеного безпардонним тілесним контактом, утім змушеного залишатися ввічливим. Попри явну незацікавленість у нашій компанії, якийсь час воно регулярно нас навідувало й приносило маленькі трупички полівок. Обережно клало свою здобич нам до ніг, а потім насторожено всідалося поруч, відвертаючи маленьку мордочку. Спочатку ми намагалися його поглядити, але воно помітно здригалося від наших дотиків, хоч і не втікало. У такий невеселий спосіб воно навчило нас повністю його ігнорувати.

Коли я їла не білу їжу заради доньки, то трималась так само напружено, як той кіт, і, як і він, сподівалася, що

жертву мою буде прийнято мовчки, без галасу. Доллі старанно уникала прямих коментарів щодо моїх відступів від специфічних правил харчування. І я вирішила (як, власне, часто робила) сприймати її підліткову байдужість до мене за вихованість. Натомість я не розповідала їй, наскільки мене бентежать кольори й текстури багатьох з її улюблених продуктів. Зараз я розумію, що, можливо, ця догідливість між нами була лише плодом моєї уяви: усе неказане, усі невисловлені компроміси — усе це здавалося мені любов'ю. Та, зрештою, я зрозуміла, що моя донька не знаходить втіхи в мовчанні, що втіху в ньому бачу лише я. Тепер я знаю, що ми різні й несхожі — у цьому та в багатьох інших моментах. Я мусила б пам'ятати, як швидко вона зненавиділа того kota.

Невдовзі після того, як я вдруге розбудила Доллі, грюкнули вхідні двері, сповістивши мене, що вона пішла в школу, і я залишилася вдома сама. Але з другого поверху до мене продовжували наполегливо лунати голоси. Доллі, як це часто траплялося, залишила увімкненим телевізор, і він промовляв до порожньої кімнати, немов розгублений старенький. Телевізор Доллі подарував батько, і його суворий чорний прямокутник приємно контрастував з дівочою спальнею.

Кімнату облаштувала бабуся, і надмірний декор від «Лори Ешлі» вже давно не відповідав витонченому смаку Доллі. Коли вона піросла, ми планували влаштувати перевтілення кімнати на честь її шістнадцятого дня народження і часто обговорювали кольори, шпалери та штори, які вона могла б обрати. Та ці плани ми будували тоді, коли 1988 рік здавався неправдоподібно далеким, а думка, що моя маленька донечка виросте в молоду жінку, — ілюзорною. Того літа, коли у наше життя прийшла Віта, Доллі вже було шістнадцять, і наші розмови про ремонт змінилися моєю мовчанкою у відповідь на її міркування, як за

кілька років вона поїде подорожувати перед навчанням чи одразу в університет.

— Насправді, як часто я сюди приїздитиму? — запитувала вона, усміхаючись і підпираючи рукою загострене підборіддя. — Як часто я сюди повертатимусь? Ти ж знаєш, подорожі... нові друзі... ну і... кар'єра, я думаю. — Коли вона промовила слово «кар'єра», то на мить затамувала подих, немов дитина, яка згадала конфузний термін з уроку біології і через це хихоче.

Коли Доллі щось розповідала, їй часто бракувало правильної граматики, чіткої теми та структури, але її висловлювання завжди були сповнені змісту. Коли вона ламаними фразами розповідала про своє бачення майбутнього, тон її голосу був особливо легким і приємним, немов чарівна мелодія. І я насолоджувалася музикою її слів, але не змістом. Цій метафорі відповідало чимало з того, що говорила мені моя донька того літа. Її розмови були прекрасним зреченням, і лише потім, коли вона поїхала, я відчула, яку рану залишили в мені її слова. І та безжурність, з якою вона говорила про свій від'їзд, для мене була такою ж жахливою, як і саме усвідомлення неминучості її від'їзду.

Хоч я зайшла в кімнату Доллі з наміром вимкнути телевізор, характер дискусії в ефірі змусив мене передумати. Жвава жінка у яскравій сукні, візерунок якої, здавалося, сам по собі мерехтів, немов перешкоди на екрані, брала інтерв'ю в літнього професора. Професор знався на вікторіанській культурі і, очевидно, проводив літо на круїзному лайнері, звідки читав лекції та продавав книжки із власним автографом. Одну з них він тримав у руці, і час від часу вона потрапляла у кадр.

Журналістка у студії говорила радісно, з ентузіазмом, але в темі плавала мілко. Розмову ускладнювало різне місцеперебування мовців. Ніхто не згадав і не пояснив цю затримку супутникового зв'язку, і створювалось враження,

ніби гість студії — невпевнений і сповнений сумнівів. Після кожного запитання — «Коли британці почали прикрашати ялинку на Різдво?», «Чому романи Дікенса такі довгі?» — професор мовчки дивився в камеру з незмінним виразом обличчя. Коли ж запитання нарешті доходило до нього, його міміка змінювалася, а обличчя помітно жвавішало. Але оцей початковий порожній вираз його обличчя й запізнілі відповіді до болю нагадували мені мої щоденні взаємодії. Мені пригадалося, як збентежені тато з мамою підштовхували мене ліктем у спину, поки я подумки складала ідеальні речення, але не могла видобути їх на поверхню, немов вправний плавець, який потрапив у пастку під водою. І знайомі, і незнайомі часто повторювали мені свої запитання, якщо не отримували відповіді за якийсь, невідомий мені, час. І не зводили з мене очей, так, ніби суворість їхнього погляду якимось чином дістане з мене невимовлені слова.

Відповіді професора, коли вони нарешті доходили в ефір, були ретельно сформульовані. Я подумала, що у світі, де всі розмови були б так організовані, ніхто й не помітив би моїх особливостей. Відповіді із затримкою й супутній цьому дискомфорт були настільки мені знайомими, що я потягнулася та вимкнула телевізор. І коли картинка зникала, професор продовжував беземоційно вдивлятися в порожнечу — самотнє обличчя у безкрайньому океані в очікуванні слів, що летять до нього крізь тишу.

Я почала прибирати в кімнаті Доллі, насолоджуючись тишею дому. Коли розсунула штори, кімнату залило сліпуче ранішнє світло, аж складно було розгледіти поля, що розкинулися над нами. Ми живемо в містечку в низині, де охайні дороги впираються з одного боку у фермерські поля, а з іншого — у велике озеро. Сіра вода владно розтікається й оточує наше місто. Наступна вулиця за нашим будинком межує із сільськогосподарськими угіддями, які рішуче піднімаються вгору й простягаються удалечінь. Я завжди

тут жила, і знаю, як наприкінці літа на цих полях спалахує вогонь. Щороку після збору врожаю я спостерігаю, як працівники ферм розпалюють вогнища — високі, у зріст дитини, — щоб спалити те безплідне, що залишилося на землі. Дим збігає униз до садів, він гіркий і водночас солодкий, сповнений знання. І щороку я повторюю про себе: «*Brucceia la terra, brucceia la terra...*». Так італійці описують насагу, з якою сицилійці обробляють свої ділянки: «*Випалювати землю*». Я шепочу ці слова ніжно, як молитву, щоб вогонь здавався добрим та чистим. Оці вогнища після збору врожаю навчили мене: полум'я легко сплутати зі світлом, воно може так само промовляти до тебе.

Коли мої очі звикли до сонячного світла, я помітила високу темноволосу жінку — вона лежала на газоні у сусідньому дворі. Той дім належав Тому і його дружині, вони використовували його як дачу і навідувалися сюди влітку і час від часу впродовж року, зазвичай на тривалі вихідні. Місцеві не дуже любили дачників, кількість яких за останні роки помітно збільшилася. Але Том завдяки своїй привітності цієї антипатії уникнув. Він мав трьох дітей — усі погоди, аж здавалося, що кілька років підряд він привозив одну й ту ж дитину, а новенькими були старшенькі, які не впевнено шкандибали позаду. Дружина Тома була світловолосою й м'якотілою, немов дитина. Жінка на газоні була геть на неї не схожа.

Її байдужість до мого пильного погляду одразу мене зворушила. Вона лежала на спині, розкинувши руки й ноги під неприродним кутом, немов впала з висоти, або ж її хтось поклав туди непритомну. Для мене це була насолода — спостереження без двозначності зорового контакту, бо ж він дорого обходиться, але ти ніколи не знаєш наперед: тебе приймуть чи відцураються. Колись я так само спостерігала за своєю маленькою донькою, коли вона лежала горілиць і плавно пливла екраном УЗД.

— Я люблю тебе найдовше, — говорила я Доллі у моменти сентиментальності, ніби декларуючи свою позицію у змаганні, в якому вона навіть не намагалась брати участь. — Я пізнала тебе раніше, ніж ти мене. — Говорила я доньці знову і знову. — Я турбувалася про тебе і любила тебе раніше, ніж ти мене побачила.

Спочатку я зверталася до її уважного дитячого личка, а потім — до стриманого жіночого обличчя, з таким же ніжним і геть недоречним почуттям належності. Її очі не змінювалися з віком: вона завжди видавалася підозрілою і чесною водночас.

Жінка, котра згодом стане моєю власною Вітою, лежала на зелено-смугастому газоні Тома у сонячних променях так само солодко незворушно, як і фруктові дерева навколо неї. Минуле літо видалося довгим, йому передувала тепла весна, а за ним слідувала лагідна осінь. У розпал літа спека й задуха замкнули нас удома, немов розлючений батько. Але того року, коли з'явилася Віта, літо розпочалося з яскравого сонця, котре світить, але не пече. Ті найперші літні дні були напрочуд яскравими, сповненими серпанкового світла, яке лише обіцяє тепло, але не дарує його. Якщо озирнутися в минуле, той час здається чимось на кшталт генеральної репетиції того вибуху спеки, який прийшов пізніше, пронісся нашими оповитими серпанком вулицями, вишкірившись і розкинувши охоплені полум'ям руки.

Віта лежала, розкинувши руки долонями догори, ніби чекаючи на подарунки. Мене розтривожило її красиво заколоте волосся й чорнильно-синя акуратність пошитого на замовлення одягу. Такий офіційний вигляд змушував думати, що її поза — наслідок радше непритомності чи акту насильства, ніж свідомого наміру. Я поспіхом спустилася донизу, вибігла в сад, голосно гримнувши французькими дверима, а потім відчинила скрипучі двері сараю, щоб перевірити її реакцію. Вона повернула до мене голову, розплющила очі